

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

PKK Terör Örgütünün Türkiye Ekonomik Güvenliğine Etkileri (2011-2023)

The Effects of the PKK Terrorist Organization on Turkey's Economic Security (2011-2023)

**Kübra Betül BİÇEN
GÖREN**

Dr. Öğr. Üyesi,
Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri
Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik
Ana Bilim Dalı.
betulbicen@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-1145-7642

Cilt / Issue: 12(2) 621-645

Geliş Tarihi: 09.05.2024

Kabul Tarihi: 17.04.2025

Atıf: Biçen Gören, K. (2025). PKK terör örgütünün Türkiye ekonomik güvenliğine etkileri (2011-2023). *Tesam Akademi Dergisi*, 12(2), 621-645. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1481200>

Öz

Bu çalışma, 2011-2023 yılları arasında PKK terör örgütünün Türkiye'nin ekonomik güvenliği üzerindeki etkilerini çok boyutlu ve bütüncül bir bakış açısıyla analiz etmektedir. Terörizm, yalnızca doğrudan fiziksel tahribatlara ve insan kayıplarına yol açmakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda ekonomik faaliyetleri sekteye uğratan, yatırım ortamını bozan ve finansal piyasalarda belirsizlik yaratan bir tehdit alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye özelinde, PKK'nın gerçekleştirdiği terör saldırıları sonucu altyapı harcamalarında artış yaşanmış, kamu kaynaklarının güvenlik harcamalarına yönlendirilmesi nedeniyle kalkınma ve refah projeleri geri planda kalmıştır. Bu süreç, özellikle terörden yoğun şekilde etkilenen bölgelerde ekonomik kırılganlığı artırmış, işsizlik, iç göç ve gelir adaletsizliği gibi ikincil sorunları da tetiklemiştir. Çalışmada ekonomik güvenlik kavramı, ulusal güvenlik stratejileriyle ilişkilendirilerek teorik zeminde ele alınmakta; savunma harcamaları, turizm gelirleri, dış yatırımlar ve finansal piyasalar üzerindeki etkiler, doğrudan ve dolaylı maliyetler temelinde değerlendirilmektedir. Son olarak, Türkiye'nin terörle mücadele politikalarının ekonomik sonuçları irdelenmekte ve sürdürülebilir ekonomik güvenlik için politika önerileri sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Terörizm, Ekonomik Güvenlik, Finansal Piyasalar, Savunma Harcamaları, Türkiye Ekonomisi

Abstract

This study analyzes the impact of the PKK terrorist organization on Turkey's economic security between 2011 and 2023 from a multidimensional perspective. Terrorism not only causes direct physical destruction and loss of life but also disrupts economic activities, weakens the investment climate, and increases uncertainty in financial markets. In Turkey's case,

The content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

repeated PKK attacks have led to rising public spending on security and significant damage to infrastructure, diverting resources away from development and welfare projects. This shift has increased economic fragility, especially in conflict-affected regions, while also triggering secondary issues such as unemployment, internal migration, and income inequality. The study conceptualizes economic security in connection with national security strategies and examines how terrorism affects defense expenditures, tourism revenues, foreign investments, and financial stability. Both direct and indirect economic costs are addressed in detail. Finally, the paper evaluates the economic consequences of Turkey's counterterrorism policies and provides recommendations aimed at strengthening long-term economic resilience in the face of ongoing terrorist threats.

Keywords: Terrorism, Economic Security, Financial Markets, Defense Expenditures, Turkish Economy

Extended Abstract

This study comprehensively examines the impact of the PKK terrorist organization on Turkey's economic security during the period 2011–2023, with a particular focus on both direct and indirect economic costs of terrorism. The concept of economic security, which encompasses the protection of national economic interests from internal and external threats, is analyzed in close connection with national security strategies. The study positions terrorism as not only a political and social threat but also a multidimensional economic risk that undermines financial markets, disrupts investment climates, damages infrastructure, and triggers long-term instability in affected regions.

Turkey, due to its geopolitical location and long-standing security challenges, particularly from the PKK, has experienced severe economic disruptions as a result of terrorist activity. The years 2011 to 2023 represent a particularly volatile period marked by the Syrian civil war, heightened cross-border terrorism, and increased domestic unrest. The PKK's collaboration with the YPG in Syria and its escalated operations in Turkey intensified these impacts. Notably, the attacks led to significant increases in public spending on defense, reallocation of government budgets away from development projects, and heightened security risks that deterred both domestic and foreign investment.

The study applies both theoretical and empirical frameworks to

evaluate the economic costs of terrorism. Direct costs include damage to public infrastructure, increased defense and security expenditures, casualties, and emergency response operations. The destruction of critical infrastructure—such as roads, energy transmission lines, schools, and government buildings—necessitated high reconstruction expenditures. Additionally, the loss of human capital due to deaths and injuries from terrorist attacks significantly impacted productivity and imposed long-term costs on the healthcare and insurance systems.

Indirect costs, analyzed through development obstruction and uncertainty theories, focus on how terrorism adversely affects investor confidence, tourism, financial markets, and regional growth. The uncertainty and perceived risk created by recurring terrorist incidents cause capital flight, delay in investment decisions, and reallocation of resources to low-risk areas, leading to regional economic disparities. The study finds that economic activity in the southeastern regions of Turkey—where PKK operations have been most intense—suffered from underinvestment, increased unemployment, and stagnated development. This, in turn, created a feedback loop that exacerbated regional inequality and socio-economic grievances.

The impact on the tourism sector has also been profound. Terrorist attacks targeting public spaces, historical sites, and tourist hubs significantly decreased tourism revenue and employment in the hospitality industry. The perception of insecurity led to massive tour cancellations, particularly in 2015–2016, and placed further strain on an already fragile regional economy. The decline in tourism not only affected revenues but also reduced foreign currency inflows, further undermining Turkey's balance of payments.

Moreover, the financial sector experienced considerable volatility due to terrorism-related uncertainty. Terror attacks resulted in short-term stock market shocks and longer-term changes in investment behavior. Terrorism increased the cost of capital and insurance premiums and negatively affected sectors such as banking, transport, and energy. The report highlights that risk premiums associated with Turkish assets increased during high-conflict periods, thereby affecting the overall economic credibility of the country.

The paper also discusses Turkey's growing investment in its defense industry as both a reactive and proactive response to terrorism. While rising military expenditures have created short-term budgetary stress,

domestic defense production, particularly in UAVs and border security systems, has contributed to both national security and economic growth. The expansion of the Turkish defense industry has not only improved self-sufficiency but also generated export opportunities and high-value employment.

Importantly, the study evaluates Turkey's counterterrorism policies from an economic perspective. It suggests that in addition to military operations, economic development, infrastructure investment, and educational initiatives in conflict-prone areas are crucial for sustainable peace and economic resilience. The state's focus on regional development programs, such as GAP, despite PKK sabotage attempts, illustrates the link between economic inclusion and national security.

In conclusion, this research argues that terrorism has become a major barrier to Turkey's sustainable economic development. The PKK's activities between 2011 and 2023 have not only caused immense human and material losses but have also severely undermined regional stability and national economic planning. However, Turkey's multi-pronged approach—combining military response, economic reform, regional development, and investment in the defense sector—demonstrates a commitment to reinforcing economic security. The study concludes with policy recommendations, emphasizing the integration of economic resilience strategies into national security planning. These include continued investment in infrastructure, support for the defense industry, balanced budget allocation between security and welfare sectors, and enhanced regional development initiatives to neutralize the socioeconomic roots of terrorism.

Giriş

Terörizm, devletlerin ekonomik güvenliğini tehdit eden çok boyutlu bir olgudur. Doğrudan ekonomik maliyetlerin ötesinde, yatırım ortamını bozarak, bölgesel kalkınmayı engelleyerek finansal piyasalarda belirsizlik yaratarak ekonomik istikrarı sarsmaktadır. Türkiye, PKK terör örgütünün uzun yıllardır süregelen eylemleri nedeniyle bu tür çok yönlü ekonomik tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. PKK'nın saldırıları, özellikle altyapıya yönelik zararlar, savunma harcamalarındaki artış ve güvenlik kaygılarının büyümesi nedeniyle ülkenin ekonomik güvenliği üzerinde derin etkiler yaratmaktadır.

2011-2023 dönemi, Türkiye'nin ekonomik güvenliği açısından kritik gelişmelerin yaşandığı bir zaman dilimini temsil etmektedir. 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş ve ardından bölgedeki istikrarsızlığın derinleşmesi, PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan YPG ile birlikte hareket ederek Türkiye'ye yönelik tehditlerini artırmasına yol açmaktadır. Aynı dönemde, Türkiye'de uygulanan ekonomik reformlar ve büyük altyapı projeleri, terörün doğrudan ve dolaylı etkilerini daha belirgin hale getirmektedir. Makalenin ilk bölümünde ekonomik güvenliğin kavramsallaştırılması yapılırken ulusal güvenlikle ilişkisi tartışılmaktadır. Savunma harcamaları, enerji güvenliği, turizm sektörü ve finansal piyasalar üzerindeki etkiler, doğrudan ve dolaylı maliyetler çerçevesinde ele alınmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin terörle mücadele politikalarının ekonomik sonuçları değerlendirilerek, gelecekte ekonomik güvenliğin artırılmasına yönelik politika önerileri sunulmaktadır.

Ekonomik Güvenlik Kavramı ve Terörizm

Terörizm ve ekonomik güvenlik arasındaki ilişki, özellikle Türkiye gibi jeopolitik olarak hassas ülkelerde daha belirgin hale gelmektedir. Terör saldırılarının yoğun olduğu bölgelerde ekonomik faaliyetler zayıflamakta, ticaret yolları kesintiye uğramakta ve yerel halkın ekonomik olanaklara erişimi kısıtlanmaktadır (Enders ve Sandler 1996). Bu durum, sadece ekonomik istikrarı değil, aynı zamanda toplumsal huzuru da tehdit etmektedir. Dolayısıyla, ekonomik güvenliğin sağlanması, terörle mücadele stratejilerinin ayrılmaz bir parçasıdır (Piazza, 2006, s. 160).

Ekonomik Güvenlik Kavramı

Ekonomik güvenlik, bir devletin ekonomik sistemini ve ulusal çıkarlarını iç ve dış tehditlere karşı koruma kapasitesini ifade eden geniş kapsamlı bir kavramdır (Brück, 2006). Bu kavram, yalnızca ekonomik büyüme

veya kalkınma ile sınırlı olmayıp, makroekonomik istikrarın sağlanması, enerji ve doğal kaynakların güvenli bir şekilde temin edilmesi, stratejik sektörlerin korunması ve uluslararası ticaretin sürdürülebilirliği gibi unsurları da kapsamaktadır. Bir ülkenin ekonomik güvenliği, ekonomik ve politik istikrarın sürdürülebilmesi açısından hayati öneme sahiptir (Enders ve Sadler, 1996). Özellikle dış tehditler, finansal manipülasyonlar, ekonomik yaptırımlar ve terörizm gibi unsurlar, ekonomik güvenliği tehdit eden başlıca faktörler arasında yer almaktadır.

Ekonomik güvenliğin temel bileşenleri, finansal sistemlerin sağlamlığı, enerji kaynaklarının güvenli ve sürdürülebilir temini, ticaret yollarının açık tutulması ve stratejik sektörlerin korunması gibi unsurlardır (Abadie ve Gardeazabal, 2005). Finansal güvenlik, ulusal para biriminin istikrarı ve dış borçların sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir (Athanasios vd., 2006). Benzer şekilde, enerji güvenliği de sanayi üretiminin devamlılığı ve enerji arzının sürekliliği için hayati bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, gıda ve su güvenliği gibi temel ihtiyaçların karşılanması da ekonomik güvenliğin vazgeçilmez bileşenleri arasındadır (Blomberg vd., 2006). Ayrıca istihdamın korunması ve sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliği, toplumsal huzurun ve ekonomik istikrarın temel taşlarıdır.

Terörizm, özellikle altyapıya yönelik saldırılarla ekonomik faaliyetleri sekteye uğratmakta ve yabancı yatırımları caydırarak uzun vadeli ekonomik istikrarsızlığa yol açmaktadır (Frey, 2007). PKK terör örgütü örneğinde olduğu gibi, terör saldırıları yalnızca fiziksel hasara neden olmakla kalmaz, aynı zamanda yatırım ortamında belirsizlik yaratarak ekonomik büyümeyi de olumsuz etkilemektedir. Bu tür saldırılar, kamu harcamalarının güvenlik önlemlerine yönelmesine neden olurken, sosyal ve ekonomik kalkınma projelerinin ertelenmesine yol açmaktadır.

Ekonomik güvenlik, ulusal güvenlik kavramıyla sıkı bir ilişki içindedir. Geleneksel güvenlik anlayışı, askeri tehditlerle sınırlı kalırken, günümüzde ekonomik riskler ve tehditler de ulusal güvenliğin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Terörizm, siber saldırılar, ekonomik yaptırımlar ve enerji arz kesintileri gibi unsurlar, ekonomik güvenliğe yönelik tehditlerin çeşitlenmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik güvenlik, devletlerin stratejik planlamalarında giderek daha fazla yer almaktadır.

Ulusal Güvenlik ve Ekonomik Güvenlik Arasındaki İlişki

Ulusal güvenlik, bir devletin egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve halkının yaşamını koruma kapasitesini ifade ederken, ekonomik güvenlik

bu kapasitenin sürdürülebilirliğini destekleyen temel unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Ronis, 2011, s. 84). Ekonomik güvenliği tehdit eden unsurlar, ulusal güvenliği doğrudan veya dolaylı olarak zayıflatabilir. Örneğin, terörizm nedeniyle artan savunma harcamaları, kamu bütçesi üzerinde baskı yaratmakta ve sosyal hizmetler gibi diğer kamu harcamalarından kaynakların çekilmesine neden olmaktadır. Bu durum, uzun vadede ekonomik istikrarı ve toplumsal refahı tehlikeye sokmaktadır.

Ekonomik güvenlik, giderek daha fazla birbirine bağlı bir dünyada sınırların öneminin azalmasına rağmen, ulusal güvenliğin temel bir unsurunu oluşturmaktadır. Ulusal güvenliğe hangi açıdan bakılırsa bakılsın, bir ülkenin ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamanın gerekliliği tartışılmazdır. Sermaye olmadan işletmeler sürdürülemez; işletmeler olmadan kârlılık mümkün değildir; kâr olmadan istihdam sürdürülemez. İstihdamın olmaması, vergi gelirlerini zayıflatır ve bu da askeri hazırlık ve kapasiteyi koruma yeteneğini tehlikeye atmaktadır (Ronis, 2011, s. 7)

Ekonomik güvenliğin zayıflaması, ulusal güvenlik üzerinde çok boyutlu riskler yaratmaktadır (Drakos, 2009). Ekonomik istikrarsızlık, toplumsal huzursuzlukları artırabilir ve güvenlik güçlerinin kaynaklarını zorlayarak iç güvenlik risklerine neden olabilmektedir. Ayrıca, ekonomik krizler, devletlerin savunma harcamalarını azaltmalarına ve uluslararası arenada daha savunmasız bir pozisyona düşmelerine yol açmaktadır (Napoleoni, 2004). Buna karşılık, güçlü bir ekonomik yapı, devletin savunma kapasitesini artırmasına, sınır güvenliğini sağlamasına ve dış tehditlere karşı daha dirençli bir konum kazanmasına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, ekonomik güvenliğin sağlanması, ulusal güvenliğin sürdürülebilirliği açısından stratejik bir zorunluluktur.

Ulusal güvenlik ve ekonomik güvenlik, birbirini tamamlayan ve güçlendiren iki temel unsurdur. Ekonomik güvenlik olmadan ulusal güvenliğin sürdürülebilirliği mümkün değildir ve ulusal güvenlik sağlanmadan da ekonomik güvenliğin korunması zordur (Bogomolov, 2006). Bu nedenle, ulusal güvenlik stratejilerinin ekonomik boyutunu göz ardı etmeyen bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır (Veliyeva, 2020).

Terörizm gibi güvenlik tehditleri, ekonomik güvenlik üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilere sahiptir. Terör saldırıları, altyapıya zarar vererek ekonomik faaliyetleri kesintiye uğratabildiği gibi yabancı yatırımların gelmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Sandler ve Enders, 2008). Özellikle Türkiye gibi terör tehditleriyle mücadele eden ülkelerde, ekonomik güvenlik politikaları ile ulusal güvenlik stratejilerinin

entegre bir şekilde ele alınması, uzun vadeli istikrar ve kalkınma için kritik önemdedir. PKK gibi örgütlerin Türkiye'deki eylemleri, sadece can kaybına yol açmakla kalmayıp, ekonomik maliyetler de doğurarak ulusal güvenliğin ekonomik boyutunu tehdit etmektedir. Bu tür tehditlerle mücadelede, güvenlik güçlerine yapılan yatırımların yanı sıra ekonomik kalkınma projelerinin de öncelenmesi gerekmektedir. Güvenliğin ekonomik boyutunun ihmal edilmesi, uzun vadede daha büyük güvenlik açıklarına yol açabilmektedir.

Terörizmin Ekonomik Güvenliğe Etkisine Yönelik Teorik Yaklaşımlar

Terörizm, ekonomik aktiviteler arasında en çok zarar verdiği alanların başında açık ekonomik faaliyetler gelmektedir. Terörist saldırılar, ticaret oranlarını düşürerek ekonomik istikrarı bozma potansiyeline sahiptir (Bardwell ve Iqbal, 2021). Otoriter rejimlerle demokratik rejimler arasındaki terörizmin artışını etkileyen faktörlere bakıldığında, gelişmişlik seviyesi ile gelişme arasında negatif bir bağlantı kurulduğu görülmektedir. Terörizm ile ekonomik aktiviteler arasındaki ilişki, iç kaynaklı ve doğrusal olmayan bir yapıdadır; ekonomik performansın artması, politik çatışmaların azalması ile ilişkilendirilmektedir (Araz, Peren ve Omay, 2009, s. 3). Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana sağ, sol, etnik ve dini motifli terörizmin farklı biçimleriyle karşılaşmıştır (Şimşek ve Özkaya, 2018, s. 270). Bu terör olayları, Türkiye'nin jeopolitik konumuyla sıkı bir ilişki içindedir; özellikle çevresindeki çatışmalar ve karışıklıklar, Türkiye'nin ekonomi güvenliğinin önemini ön plana çıkarmaktadır (Öztürk, 2009, s. 90).

Gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerde sermayenin kıtlığı ve nitelikli iş gücünün az olması, ekonomik dinamizmi sınırlamakta ve bu durum devletleri, ekonomik yapılarını güçlendirmek amacıyla küresel sermayeyi çekebilecek istikrarlı bir ekonomik ve politik yapı kurma çabasına yönlendirmektedir. Ancak terör eylemleri, bu ülkelerin ekonomilerini riskli bir yapıya dönüştürmekte; hükümetler sosyo-ekonomik bozulmayı giderebilmek için savunma ve güvenlik harcamalarını artırmakta, bu da özel ve kamusal yatırımların dışlanmasına yol açmaktadır. Yeterli kaynak bulunmaması, dış borçlanmaya ve enflasyon seviyelerinin yükselmesine neden olmakta; dış yardıma ihtiyaç duyan ülkeler, bu yardımların terör eylemlerinin önlenmesine yönelik kullanımında etkinlik kaybı yaşamaktadır (Akıncı ve Yılmaz, 2015, s. 25). Terörün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri doğrudan ve dolaylı olarak incelenmelidir. Doğrudan etkiler arasında can kayıpları, maddi zararlar ve terör sonrası kriz yönetimi için harcanan kaynaklar yer almaktadır

(Meierrieks ve Gries, 2013, s. 95). Dolaylı etkiler ise finansal piyasalar üzerindeki etkiler, savunma harcamaları ile büyüme arasındaki ilişki ve turizm gelirlerinin düşüşü gibi unsurları içermektedir. Terör eylemlerinin artması, savunma harcamalarını artırmakta ve bu da ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (John ve Lawton, 2018).

Terörizmin ekonomik güvenliğe etkilerini açıklayan çeşitli teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, terörizmin hem doğrudan hem de dolaylı ekonomik maliyetlerini farklı perspektiflerden ele almaktadır:

Doğrudan Maliyet Teorisi: Terörizmle mücadele için yapılan savunma harcamaları, güvenlik altyapısının güçlendirilmesi ve terör saldırıları sonrası onarım maliyetleri doğrudan ekonomik yükler olarak değerlendirilir (Bolkcom vd, 2006). Bu harcamalar, kamu bütçesinin diğer alanlarından kaynak aktarılmasını gerektirerek sosyal harcamaların azalmasına yol açmaktadır.

Doğrudan maliyetler, terörist saldırıların hemen ardından ortaya çıkan somut ve ölçülebilir mali yükleri ifade etmektedir. Bu maliyetler, terörist eylemin fiziksel, insani ve altyapısal etkilerinden kaynaklanmaktadır. Teorik yaklaşımlar çerçevesinde doğrudan maliyetler, mikroekonomik ve makroekonomik düzeyde farklı bileşenler üzerinden ele alınmaktadır (Enders ve Sandler, 1996). Bu çerçevede altyapı ve fiziksel hasar maliyetler, insan kaynaklı maliyetler, savunma ve güvenlik harcama maliyetleri, acil durum ve kriz yönetimi maliyetler kapsamında doğrudan maliyetleri inceleyebiliriz.

Terörist saldırılar, özellikle kamu binaları, ulaşım altyapısı, enerji hatları ve ticari işletmeler gibi kritik altyapılarda ciddi hasarlara yol açmaktadır. Altyapının zarar görmesi, devletin yeniden inşa ve onarım faaliyetleri için önemli bir bütçe ayırmasını gerektirmektedir (Bandyopadhyay vd., 2014). Binaların ve tesislerin onarım veya yeniden inşa maliyetleri, ulaşım ve enerji ağlarının onarım maliyetleri, telekomünikasyon ve haberleşme sistemlerinin yeniden inşası başlıkları altında incelenebilir.

Terörist saldırıların doğrudan etkileri arasında, yaşam kayıpları ve yaralanmalar sonucu ortaya çıkan maliyetler önemli bir yer tutmaktadır. İnsan kayıplarının maliyeti, ekonomik teorilerde genellikle “insan sermayesi” kaybı olarak değerlendirilmektedir (Alade vd., 2021, s. 144). Bu bağlamda, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon giderleri, ölen ya da yaralanan bireylerin ekonomik üretkenlik kaybı, tazminat ödemeleri ve sigorta maliyetlerini doğrudan insan kaynaklı maliyetler olarak ele alınmaktadır.

Terörizmin doğrudan maliyetleri arasında en önemli bileşenlerden biri de artan savunma ve güvenlik harcamalarıdır. Devletler, terör tehdidini bertaraf etmek ve kamu düzenini sağlamak için güvenlik önlemlerine yönelik harcamalarını artırmak zorunda kalmaktadır (Enders ve Olson, 2012, s. 27). Bu harcamalar, şu kalemlerden oluşabilir: Polis ve askeri güçlerin güçlendirilmesi, yeni güvenlik teknolojilerinin satın alınması ya da geliştirilmesi, sınır güvenliği ve istihbarat faaliyetlerine yapılan yatırımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Terör saldırılarının ardından devletler ve yerel yönetimler, acil durum müdahaleleri ve kriz yönetimi süreçlerinde de mali yüklerle karşılaşmaktadır (Blomberg vd., 2004). Bu maliyetler, özellikle terör saldırısına müdahale eden itfaiye, ambulans ve kurtarma ekiplerinin operasyonel giderlerini kapsamaktadır. Ayrıca, saldırı sonrası halkın güvenini yeniden tesis etmek için yapılan kamu iletişim kampanyaları da doğrudan maliyetler arasındadır.

Doğrudan maliyetler, terörizmin ekonomik güvenlik üzerindeki etkilerini en somut şekilde ortaya koyan unsurlardır. Bu maliyetler, kısa vadede bütçe dengelerini bozarken uzun vadede ekonomik büyümeyi ve kamu hizmetlerinin finansmanını olumsuz etkilemektedir (Gupta vd., 2002, s. 10). Bu nedenle, teorik yaklaşımlar, terörizmin doğrudan maliyetlerinin yönetilmesinin, etkin risk yönetimi ve stratejik güvenlik politikalarının geliştirilmesiyle mümkün olacağını vurgulamaktadır.

Dolaylı Maliyet Teorisi: Terör eylemlerinin yol açtığı ekonomik belirsizlikler, yatırımcı güveninin sarsılması ve turizm gelirlerinin azalması gibi etkiler dolaylı maliyetler kapsamında değerlendirilir (Elnahass vd., 2022). Dolaylı maliyet teorisi kapsamında kalkınma ve yatırım engelleri yaklaşımı, risk ve belirsizlik teorisi incelenmeye çalışılmaktadır.

Kalkınma ve Yatırım Engelleri Yaklaşımı

Terörizmin yoğun olduğu bölgelerde yatırım ortamı olumsuz etkilenmekte, bölgesel kalkınma projeleri aksamakta ve işsizlik oranları artmaktadır. Bu durum, ekonomik güvenliği uzun vadede zayıflatmakta ve toplumsal huzursuzlukları körüklemektedir.

Terörizmin maliyeti, varlık kaybının yanı sıra sermaye stokunun azalmasına da neden olmaktadır. Sektörlerin yatırımlarını, büyümelerini ve mali sonuçlarını etkilemektedir. Örneğin, 11 Eylül olayları gibi büyük terörist saldırılar, büyük dışsal şoklar oluşturmakta ve sermaye piyasalarını etkilemektedir (Kollias, 2011, s. 540). Terörizm, ihracatı düşürdüğü gibi

ülkelerin sermaye geçişkenliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bazı sektörler daha çabuk toparlanabilse de, terörizm olaylarının ülke genelindeki etkileri genellikle daha uzun süreli olmaktadır.

Terörle mücadele, işlem maliyetlerini de yükseltmektedir. Terörün nerede ve ne zaman olacağı bilinemediği için, önlemlerin tüm ülkede alınması gerekmektedir (Blomberg, Hess ve Orphanides, 2004, s. 12). Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında artırılan gümrük ve sınır kontrolleri, uluslararası işlem maliyetini %0,5'ten %3'e çıkarmıştır. Nakliyat ücretleri, terör olaylarının meydana geldiği bölgelerde artış göstermektedir. Ayrıca, sigorta primlerindeki artış da yatırım maliyetlerini etkileyen diğer bir faktördür. Küresel terör, yatırım kararlarını doğrudan etkileyebilse de, yabancı yatırımcıların kararları birbirinden farklılık gösterebilmektedir (Alp, 2013, s. 6). Bununla birlikte, yeni ticaret yolları bulma ve daha fazla kâr elde etme isteğiyle politik riski göze alan yatırımcılar da bulunmaktadır.

Risk ve Belirsizlik Teorisi: Terörizm, ekonomik aktörler üzerinde risk algısını artırarak belirsizlik ortamı yaratır. Bu teorik çerçeve, yatırımcıların terör riski yüksek bölgelerde faaliyetlerini sınırlandırma eğiliminde olduğunu ve bu durumun ekonomik büyümeyi yavaşlattığını vurgulamaktadır (Park ve Reisinger, 2010, s. 2)

Terör saldırıları, turizm ve hava yolu gibi sektörleri daha hızlı etkilemekte, ayrıca yatırımların düşmesi ve güvenlik tedbirleri sebebiyle maliyetlerin artması gibi dolaylı etkiler de yaratmaktadır. Terörizmin sosyal yapı üzerindeki etkisi genellikle uzun dönemde ortaya çıkmaktadır (Kaplan ve Dayıoğlu, 2017, s. 630). Terör örgütleri, toplumu oluşturan ekonomik yapıları, siyasal ve sosyal kurumları kısa sürede dönüştüremediklerinden bu kurumları zayıflatma çabasına girmektedir. Terörizmin turizm üzerindeki etkileri, dolaylı olarak ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi engelleyebilir (Sönmez vd. 1998). Bu nedenle, turizmin geliştirilmesi için güvenlik önlemlerinin artırılması ve terörle mücadelede daha etkili stratejilerin uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Yatırım karar vericileri, öncelikle risk faktörlerini analiz etmektedir. Güven ortamını sağlayamayan ülkelerin, yatırımcıları çekmek için harcadıkları savunma harcamaları, ekonomik ve sosyal olumsuzlukları beraberinde getirmektedir (Özçelik ve Önder, 2016, s. 42). Gelir dağılımında meydana gelen eşitsizlikler, işsiz ve yoksul kesimlerin artmasına sebep olmakta, bu da terör örgütünün maddi yoksulluk içerisinde bulunan kişileri kandırarak kendi taraflarına çekmelerini kolaylaştırmaktadır. Böylece kısır bir döngü başlamaktadır. Terörün dolaylı etkilerinin yanı sıra,

ticari mallara doğrudan saldırılar da düzenlenmektedir (Altay vd., 2013, s. 270). Bu saldırılar, özellikle petrol boru hatlarına düzenlenmesi durumunda, petrolün sevkiyatının aksamasına ve maliyetinin artmasına neden olmaktadır.

Ayrıca, sigorta sektörü ve havayolu endüstrisi, terörizmin oluşturduğu riskler karşısında son derece hassastır. Kritik altyapılara yönelik olası saldırı riski, sigorta şirketlerinin büyük mali kayıplar yaşamasına neden olmaktadır. Terörle mücadele için ayrılan bütçelerin finansal maliyetleri artırması, bu bağlamda değerlendirilmesi gereken bir diğer olumsuz etkidir. Bu tür harcamalar, devletin genel bütçesinden önemli paylar almakta ve dolaylı olarak ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir (Chesney, Reshetar ve Karaman, 2011, s. 260).

Ülkeler arasında terörizmin ekonomik sonuçlarına ilişkin önemli farklılıklar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde terör eylemlerinin ekonomik etkileri genellikle daha hızlı toparlanma eğilimi gösterirken, gelişmekte olan ülkelerde bu etkiler daha uzun süreli olabilmektedir. Gelişmiş ekonomiler daha çeşitli ve esnek bir yapıya sahip olduklarından, terör saldırılarına karşı ekonomik açıdan daha dirençli iken gelişmekte olan ülkelerde ekonomiler daha hassas ve kırılgan olduğundan, terör eylemlerinin etkileri daha derin ve uzun vadeli olabilmektedir.

Örneğin, 2015 yılında Paris'te gerçekleşen terör saldırıları sonrasında, Fransa'nın hisse senedi piyasalarında kayıplar yaşanmış, yatırımcılar güvenlik endişeleri nedeniyle piyasalardan çekilmişlerdir. Kısa dönemde yaşanan bu kayıplar, Fransa'nın ekonomik performansını da olumsuz etkilemiş ve yabancı yatırımların azalmasına yol açmıştır (Ateş, 2017, s. 150). Kısa süreli bu değişiklikler, genel ekonomik istikrarı tehdit edebilir ve uzun vadeli yatırım kararlarını etkileyebilir.

Terörün siyasi, mali ve ekonomik etkileri oldukça fazladır. Terörizmin tipik hedefleri, mevcut düzenin değiştirilmesi ve sosyopsikolojik karışıklıklar yaratarak devrim için uygun bir ortam oluşturma çabalarıdır (Martin, 2017, s. 35). Ekonomi, mevcut düzenin bozulduğu ve belirsizlik ortamlarının doğrudan ve dolaylı etkilerini hissettiği bir alan olmaktadır. Terör olaylarının hemen sonrasında ortaya çıkan ölümler ve maddi zararlar, terörün doğrudan ekonomik sonuçlarıdır. Bununla birlikte, orta ve uzun vadede ekonomiyi olumsuz etkileyen daha geniş sonuçlar da ortaya çıkmaktadır. Terörün dolaylı maliyetleri, etkilenen sektörler, ülkeler ve zaman dilimleri itibarıyla farklılık göstermektedir. Terör saldırılarının hedefleri arasında kamu binaları, okullar, hastaneler, yollar, boru hatları, barajlar ve karakollar sıkça yer almaktadır (Alp,

2013, s. 5). Teröristler, devletin bölgedeki hâkimiyetini kırarak bölgeye hizmet götürülmesini engellemeyi amaçlamaktadır.

Bu teorik yaklaşımlar ışığında, PKK terör örgütünün Türkiye’de yarattığı ekonomik güvenlik tehditleri, doğrudan maliyetler, yatırım ve kalkınma üzerindeki olumsuz etkiler ve finansal piyasaların kırılganlığı bağlamında değerlendirilmektedir.

PKK Terör Örgütünün Ekonomik Güvenliğe Etkileri (2011-2023)

2011-2023 döneminde PKK terör örgütünün faaliyetleri, Türkiye’nin ekonomik güvenliğini çeşitli alanlarda önemli ölçüde tehdit etmiştir. Bu süreçte, özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde yaşanan çatışmaların yoğunlaşması, bölgede ekonomik büyümenin yavaşlamasına ve yatırımların azalmasına neden olmuştur.

2014-2023 yılları arasında Türkiye’nin askeri harcamalarının %59 oranında artış gösterdiği raporda, 2023 yılı askeri harcamalarının bir önceki yıla kıyasla %37 artarak 15,8 milyar dolara ulaştığı belirtilmiştir (<https://milex.sipri.org/sipri>). PKK’nın ekonomik altyapıya yönelik saldırıları da ciddi zararlara neden olmuş; enerji nakil hatları ve yollar gibi kritik altyapılarda meydana gelen hasarların onarımı daha fazla harcama yapılmıştır. Bu bağlamda, PKK terör örgütünün faaliyetleri, Türkiye’nin ekonomik güvenliği üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Yatırımlar Üzerindeki Olumsuz Etkiler

Ekonomi, bir hükümetin en önemli başarı göstergelerinden biridir. Ülke yöneticilerinin meşruiyetlerini sürdürebilmeleri için ekonominin işlerliğini devam ettirmeleri gerekmektedir. Ekonominin zayıflaması, terör örgütlerinin toplumu manipüle etmesini kolaylaştırmakta ve hükümetleri başarısız göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, terör eylemlerinin etkisinin arttığı bölgelerde üretim faktörleri olumsuz etkilenirken oluşan belirsizlik ve siyasi istikrarsızlık ortamı, üretim, tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını da negatif yönde etkilemektedir (Altay vd., 2013, s. 270).

Türkiye’nin uzun süredir mücadele ettiği PKK, başlangıçta kendini Marksist bir çerçevede tanımlasa da, etnik milliyetçi bir yapıya sahiptir ve özellikle ekonomik olarak geri kalmış, mezhepsel açıdan azınlıkta kalmış grupların gençlerini hedef almaktadır (Çakır ve Aslan, 2017, s. 35). Güneydoğu Anadolu Bölgesi, PKK terörünün en çok hissedildiği alanlardan biridir. Bu bölge, tarım ve hayvancılık gibi önemli geçim kaynaklarına sahip olmasına rağmen, terör olayları nedeniyle tarımsal verimlilik açısından en düşük seviyelerde kalmaktadır.

Bölgeden güvenlik kaygıları nedeniyle yapılan göçler, kaynakların atıl kalmasına yol açmakta ve büyük kentlerde hızlı nüfus artışına neden olmaktadır. Bu durum, kentlerde işsizliğin ve sosyal sorunların artmasına sebep olmuştur. PKK terör örgütünün etkinliği, işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgelerde belirgin şekilde artmaktadır.

PKK, bölgeye yatırım yapmak isteyen özel müteşebbisleri korkutarak veya saldırılar düzenleyerek yıldırmaya çalışmaktadır. 6-7 Eylül 2014 tarihlerinde yaşanan olaylar, bölgedeki otel ve özel hastane gibi yatırımların ertelenmesine yol açmış; bu süreçte iki bin turizm turunun iptal edildiği bildirilmiştir. Bu tür olayların ekonomik sonuçları, sadece anlık kayıplarla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda uzun vadeli yatırım iklimini de olumsuz etkilemektedir. Özellikle 2016 yılındaki Diyarbakır saldırısı, bölgedeki turizm gelirlerini %50 oranında azaltmış ve binlerce kişiyi işsiz bırakmıştır (Sarı ve Tinas, 2017, s. 36).

PKK'nın terör propagandası, devletin Doğu ve Güneydoğu Bölgelerine yeterli ekonomik pay vermediği iddialarına dayanmaktadır. Ancak, bu iddiaların aksine, devletin bölgedeki yatırımlarını sabote etmeye çalıştığı ve çalışan kişileri kaçırdığı görülmektedir. Örneğin, devletin gerçekleştirdiği altyapı projeleri, PKK tarafından hedef alınmakta ve sabote edilmektedir (Sarı ve Tinas, 2017, s. 23). Bu saldırılar, halkın devlete olan güvenini zedeleyerek, ekonomik büyümeyi daha da engellemektedir.

Türkiye, bölgesel gelir adaletsizliğini gidermek amacıyla Doğu ve Güneydoğu bölgelerine yönelik altyapı projelerine öncelik vermektedir. Örneğin, GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ile bölgenin sulama sorununu çözmek için büyük baraj yatırımları gerçekleştirilmiş, bu da tarımsal üretimi artırmayı amaçlamıştır (Bilgen, 2019). Ancak, PKK'nın bu projeleri hedef alması, bölgede özel teşebbüsün yatırım yapmasını engellemiştir. Bu nedenle, bölgenin kalkınması, PKK'nın propagandalarını çürütecek ve refah artışıyla örgütün eleman temin etme kapasitesini azaltacaktır.

Yatırımların riskli bölgelerden güvenli bölgelere kayması, sadece anlık piyasa hareketleri ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ülkelerin ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmalarını da zorlaştırmaktadır. Terörist faaliyetlerin artması, doğrudan terör eylemleri olmasa bile, bölgenin korunması için yapılan harcamalar, ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından olan yabancı yatırımların etkisini azaltmaktadır (Akıncı ve Yılmaz, 2015, s. 20). Örneğin, Türkiye'deki PKK terör örgütü eylemleri sonucunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yatırımcılar çekinmiş ve bu durum bölgenin ekonomik kalkınmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

Türkiye'deki terör olaylarının, yabancı yatırımların bölge ya da şehir seçiminde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Ülkedeki yabancı sermayeli şirketlerin yaklaşık üçte ikisi Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. Buna karşılık, terör olaylarının yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, yabancı yatırımcılar için cazip koşullardan yoksundur ve bu bölgelerde yabancı yatırımların oranı sadece %3 seviyesindedir. Bununla birlikte, doğrudan yabancı yatırımları hedef almayan terör eylemlerinin yatırımlar üzerinde kayda değer bir etkisi olmadığı görülmektedir (Ak ve İnal, 2017, s. 40).

Turizm Sektörü Üzerindeki Etkisi

Turizm, dünya genelinde en büyük üçüncü hizmet sektörü olarak önemli bir yer tutmakta ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin ödemeler bilançosu açıklarının kapatılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler için turizm, yabancı para kaynağı olarak görülmekte ve bu bağlamda, sektör, finans, haberleşme ve eğlence gibi birçok sektörü dolaylı olarak etkileyen talep artırıcı bir etkiye sahiptir (Kaynar ve Ak, 2017, s. 145). Turizmin ekonomik katkıları doğrudan gelire dönüşmenin yanı sıra, dolaylı etkileri ve harcamaların yaratacağı "uyarılmış etkiler" ile de kendini göstermektedir.

Enders ve Sandler (1991) 11 Eylül saldırısından önce terör ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmada terörün turizm sektörü üzerindeki olumsuz etkisi ortaya konulmuştur. Ayrıca terörizmin maliyeti ne kadar yüksek olursa, hükümetlerin teröristlerin taleplerini kabul etme olasılığı da o kadar artmaktadır (Sandler ve Enders, 2008, s. 17).

Turizmin terör faaliyetlerinden etkilenme biçimi, ülkeye ve döneme göre farklılık göstermekte olup terörün turizm üzerindeki etkisi üç ana ölçüt üzerinden değerlendirilmektedir: 1) turistlere ve turizm merkezlerine yönelik terörist saldırıların boyutu, 2) saldırıların sıklığı, 3) terörist saldırıların sertlik derecesi (Karaçuka ve Çelik, 2014, s. 287).

Korku ve güvensizlik ortamı, turizm sektörünün gelişmesinin önündeki en büyük engellerden biridir. Kaos ortamından beslenen terör örgütleri, uluslararası alanda dikkat çekmek için turizm sektörünü hedef almışlardır. Başlangıçta uçak kaçırma gibi eylemlerle başlayan saldırılar, günümüzde doğrudan havalimanlarını ve turistleri hedef alan terörist faaliyetlere dönüşmüştür (Liu ve Pratt, 2015). Örneğin, 2015 yılında Paris'te düzenlenen saldırılar, Avrupa turizm endüstrisini hedef almış, 2016'da Atatürk Havalimanı'na gerçekleştirilen saldırılarda 41 kişi hayatını kaybetmiş,

239 kişi ise yaralanmıştır (Kaya, 2018, s. 2248).

Bölgesel terör faaliyetleri, yatırımların bölgeden kaçmasına ve farklı bölgeler arasında gelişmişlik düzeyinin farklılaşmasına yol açmaktadır. Ayrıca, toplumsal eşitliği bozan bu durum, nitelikli terör faaliyetlerinin etkisiyle turizm potansiyelinin engellenmesine yol açmaktadır (Alp, 2013, s. 10). Özellikle Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin turizm potansiyelinin gerçekleşmemesi, terörizmin büyük etkisi altında kalmıştır. Ancak, ülke içinde terör unsurlarının büyük ölçüde ortadan kaldırılmasının ardından son beş yılda bu bölgelerde turizmde gözlemlenen canlılık, durumun iyileştiğine dair önemli bir gösterge sunmaktadır.

Kamu Harcamaları ve Savunma Bütçesi Üzerindeki Etkisi

Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, literatürde geniş bir şekilde incelenen bir konudur. Savunma harcamaları, ülkelerin güvenliğini etkilediği için diğer harcamalardan ayrı bir öneme sahiptir. Bu alandaki araştırmalar, Benoit'un 1973 yılında gerçekleştirdiği çalışmayla başlamış ve günümüze kadar pek çok çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Savunma Harcamalarının Ekonomik Etkileri: Savunma harcamalarının ekonomik etkilerine yönelik iki ana teori bulunmaktadır. İlk teori, “Askeri Keynesyen” yaklaşımı olarak bilinen ve savunma harcamalarının ekonomi üzerindeki olumlu etkilerini savunan bir yaklaşımdır. Bu teoriye göre, savunma harcamaları ekonomik faaliyetleri canlandırır, istihdamı artırır ve dolayısıyla büyümeye katkı sağlar. Aksine, Neo-Klasik yaklaşım, savunma harcamalarının ekonomik verimliliği azaltarak olumsuz etkiler yarattığını iddia etmektedir (Giray, 2004, s. 189).

Terörizmin ekonomik maliyetleri, doğrudan ve dolaylı yollarla ortaya çıkmaktadır. Terörizm nedeniyle azalan vergi gelirleri ve kamu harcamaları gibi doğrudan maliyetler, ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, terörizmin yarattığı dışlama etkisi de önemli bir boyut taşımaktadır. Terörizm için ayrılan kaynakların yarattığı dışlama etkisinin sınıflandırılması zordur, çünkü adi suçlar ile terör suçları genellikle iç içe geçmiş durumdadır (Drakos ve Konstantinou, 2011, s. 25). Bu çerçevede, savunma harcamalarıyla büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır (Yılmaztürk, 2019, s. 150). Büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğunu savunan arz yanlı yaklaşımın tersine, negatif etkisini vurgulayan talep yanlı yaklaşım bulunmaktadır.

Türkiye, mevcut jeostratejik konumu nedeniyle savunma sanayisine önemli kaynaklar ayırmakta ve harcanan miktarların verimli kullanılması, ülke ekonomisinin artı değere kavuşturulması açısından kritik öneme sahiptir.

2022 Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) raporuna göre, küresel askeri harcamalar bir önceki yıla göre %3,7 artarak 2,2 trilyon 240 milyar dolara çıkmıştır. Bu, 1988'den bu yana askeri harcamalarda ulaşılan en yüksek seviyedir. Dünyada yaşanan çatışmaların boyut değiştirerek devam etmesi ve vekâlet savaşlarının en üst seviyeye çıkması, Covid-19 salgınının bile harcamaların yönünü değiştirmediğini göstermektedir. Türk savunma sanayii üzerine yapılan çalışmalarda, Türk şirketlerinin uluslararası sıralamada ilerleme kaydettiği görülmektedir. Örneğin, BAYKAR, 2021'de 100'üncü sırada iken, 2022 raporunda 76'ıncı sıraya yükselmiştir (SIPRI, 2022).

Türk Savunma Sanayiinin Gelişimi

Yılmaztürk (2023) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Savunma ve Havaçılık Sanayi İmalatçılar Derneği (SASAD) verilerinden yararlanılarak Türk savunma sanayiinin ciro, ithalat ve ihracat oranları, sipariş alımları ve istihdam durumu analiz edilmiştir. SASAD'ın sunduğu verilere göre, Türk savunma sanayiinin 2022 yılı cirosu, bir önceki yıla göre %20,05 artış göstermiştir. Bu süreçte, yurt içi satış gelirlerinin yanı sıra yurt dışı satış gelirlerinde de %36,32'lik bir artış yaşanmıştır (Yılmaztürk, 2023, s. 154). Bu durum, Türk savunma sanayiinin uluslararası alanda önemli bir ilerleme kaydettiğini göstermektedir.

Savunma sanayi sektörü, yalnızca ülkenin savunma ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda ihracat yoluyla ülkenin ekonomik kalkınmasına önemli katkılarda bulunabilir. Bu sektör, iç pazarda güçlü ekonomik faaliyetler sunmakta ve uluslararası arenada rekabet gücünü artırmaktadır. Ayrıca, savunma sanayiine yapılan yatırımlar, teknolojik gelişmeleri teşvik etmekte ve ileri teknolojiye dayalı istihdamı artırmaktadır. Dolayısıyla, savunma sanayi sektörü sadece savunma amaçlı değil, ekonomik büyüme ve kalkınma için de önemli bir potansiyele sahiptir.

Türkiye, son yıllarda savunma sanayisine büyük önem vermiş ve ciddi yatırımlar yapmıştır. Bu yatırımların temel amacı, terörle mücadele başta olmak üzere ulusal güvenliği sağlamak ve ülkenin savunma kapasitesini artırmaktır. Yerli savunma sanayiinin geliştirilmesi ve ulusal savunma projelerine odaklanması, Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltmayı ve savunma kabiliyetlerini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Yerli savunma sanayisine yapılan yatırımlar, terörle mücadelede etkinliği artırmanın yanı sıra ekonomik büyümeyi teşvik etme potansiyeline sahiptir. Bu yatırımlar, yerli ve milli kaynaklara dayanarak, savunma sanayiindeki yerli üretimi artırmakta ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır (Kayan, 2017). Yerli savunma sanayii projeleri, araştırma, geliştirme ve üretim faaliyetlerine olan talebi artırarak iş olanakları yaratmakta ve teknolojik gelişmeyi teşvik etmektedir.

Ayrıca, yerli savunma sanayii projelerinin ihracat potansiyeli, dış ticaret dengesine olumlu katkılar sağlayabilir. Türkiye'nin savunma sanayii ürünlerinin yurtdışına satışı, ekonomik büyümeyi desteklemekte ve ülkenin uluslararası alanda rekabet gücünü artırmaktadır (Öztürk ve Yakıcı, 2019). Bu durum, dolaylı olarak ekonomik büyümeye olumlu etki yapmaktadır.

Terörle mücadelenin gerektirdiği teknolojiye sahip olma yolunda atılan atılımlar, Türkiye'nin savunma sanayinde önemli bir yere gelmesinde etkili olmaktadır. Bu durum, terörün ülkeler üzerindeki olumsuz etkilerini tersine çevirmeyi amaçlamaktadır. Terörden dolaylı olarak etkilenen diğer bir sektör ise turizmdir; zira korku ve güvensizlik ortamı, ülkeye gelecek olan turist sayısında azalmalara yol açmaktadır.

Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, ülkelerin güvenliği ve ekonomik istikrarı açısından kritik bir önem taşımaktadır. Türkiye'nin savunma sanayisine yaptığı yatırımlar, sadece ulusal güvenliği sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik büyümeyi destekleyerek uluslararası arenada rekabet gücünü artırmaktadır. Dolayısıyla, savunma harcamalarının verimli bir şekilde kullanılması, ülke ekonomisinin gelişimi için hayati bir öneme sahiptir.

Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkisi

Küreselleşmenin hız kazanmasıyla uluslararası ticaret hacmi genişlemiş, ancak bu genişlemeden özellikle siyasi ve ekonomik istikrarı sağlayabilen ülkeler yararlanabilmiştir (Dragos, 2009). Türkiye, 2011-2023 döneminde PKK terör örgütünün neden olduğu güvenlik sorunları nedeniyle uluslararası sermaye akışında zorluklar yaşamıştır. Terörün, ülkelerin küresel ticarete pay almasını engelleyen en önemli faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir (Altay vd., 2013, s. 273). Özellikle PKK kaynaklı saldırılar, Türkiye'de ekonomik istikrarı sarsarak yatırımcıların risk algısını yükseltmiş ve finansal piyasalarda dalgalanmalara yol açmıştır.

Finansal piyasalardaki bu dalgalanmalar, yatırımcı güvenini yeniden

kazanmak için Türkiye'nin güvenlik politikalarının yanı sıra ekonomik reformlara da ağırlık vermesini zorunlu kılmıştır. Güvenlik önlemlerinin artırılması ve yatırım ortamının iyileştirilmesi, hem yerli hem de yabancı yatırımcıların güvenini tesis etmek adına kritik öneme sahiptir (Chesney,2011). Devletin terörle mücadelede aldığı önlemler, ekonomik büyümeyi destekleyecek şekilde yapılandırıldığında, yatırımcıların Türkiye'ye olan ilgisi yeniden canlanmıştır. Özellikle mega projelerin ve teşviklerin devreye sokulması, 2019'dan itibaren doğrudan yabancı yatırımlarda kademeli bir artışa katkı sağlamıştır.

PKK terör örgütünün Türkiye'nin finansal piyasalarına etkisi hem kısa vadede piyasa dalgalanmalarına hem de uzun vadede yatırım ortamının zedelenmesine yol açmıştır. Bu etkinin azaltılması ve finansal istikrarın sağlanması için, güvenlik ve ekonomi politikalarının eşgüdümlü bir şekilde uygulanması stratejik önem taşımaktadır.

Terörizm, Türkiye'de yalnızca can kaybına ve yaralanmalara yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda ciddi ekonomik maliyetler doğuran en yıkıcı olgulardan biri haline gelmiştir. Terör olayları, risk seviyesini yükselterek yatırım ortamında belirsizlik yaratmaktadır. Bu dolaylı maliyetler, yatırımcılar arasında güvenli limanlara yönelimi teşvik edebilir ve bunun sonucunda ekonomik büyüme yavaşlarken işletmeler artan maliyetlerle karşı karşıya kalabilir. Bu bağlamda, finansal piyasalarda terörist saldırıların etkisini en aza indirmek için yetkililerin zamanında, kapsamlı ve esnek tepkiler geliştirmesi büyük önem taşımaktadır (Aksoy, Demiralay, 2019, s. 750).

Sonuç

2011-2023 dönemi, Türkiye'nin ekonomik güvenliğini tehdit eden terör eylemleri ve bölgesel istikrarsızlıklara karşı verdiği mücadelenin yanı sıra, ekonomik kalkınma ve ulusal güvenliği eş zamanlı olarak sağlama yönünde stratejik adımlar attığı kritik bir süreç olmuştur. Bu dönemde, PKK terör örgütünün saldırıları, özellikle altyapıya zarar verme, savunma harcamalarını artırma ve yatırım ortamını bozma gibi doğrudan ve dolaylı etkilerle ekonomik güvenliği tehdit etmiştir. Ancak Türkiye, bu tehditlere karşı çok boyutlu ve proaktif politikalar geliştirerek ekonomik istikrarını büyük ölçüde korumayı başarmıştır.

Suriye'deki iç savaşın yol açtığı güvenlik sorunları ve mülteci sorunu Türkiye'nin kamu harcamalarını artırmasına ve sosyal hizmetler üzerinde mali baskı oluşturmalarına rağmen, Türkiye uluslararası insani yardım çabalarına liderlik ederek küresel düzeyde önemli bir rol üstlenmiştir.

Güvenli bölgeler oluşturulması ve sınır ötesi operasyonlarla sınır güvenliğini sağlaması, yalnızca güvenlik risklerini azaltmakla kalmamış, aynı zamanda bölgesel ticaretin sürdürülmesine ve ekonomik kalkınmanın devamına katkıda bulunmuştur.

Türkiye, özellikle Çözüm Süreci ve sonrasındaki dönemlerde, ekonomik güvenliğini pekiştirmek adına çeşitli politika ve reformlar geliştirmiştir. Sürecin sona ermesiyle birlikte artan terör saldırılarına rağmen, bölgesel kalkınma projeleri ve teşvik politikaları sürdürülmüş, kamu yatırımları artırılmış ve özel sektörün desteklenmesiyle ekonomik faaliyetlerin canlı tutulması hedeflenmiştir. Bu süreçte, güvenlik harcamalarının yanında, savunma sanayiine yapılan yatırımlar da Türkiye'nin uzun vadeli ekonomik güvenlik stratejileri açısından önemli bir kazanım olmuştur.

İç siyasi gelişmeler ve 15 Temmuz darbe girişimi gibi zorlu süreçler, Türkiye'nin ekonomik güvenliğini test eden olaylar olsa da, halkın demokrasiye sahip çıkması ve hükümetin güçlü müdahaleleri sayesinde bu krizler hızla bertaraf edilmiştir. Türkiye, bu süreçten güçlenerek çıkmış ve finansal istikrarı sağlamak adına yapısal reformlar gerçekleştirmiştir. Ayrıca, dış ticaret ve yabancı yatırımlar konusunda yaşanan geçici aksaklıklar, ekonomi yönetiminin aldığı önlemler ve stratejik adımlarla giderilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin 2011-2023 dönemi boyunca ekonomik güvenliğini sağlama ve pekiştirme yönünde attığı adımlar, güçlü ve dirençli bir ekonomi inşa etme yolunda önemli başarılar elde ettiğini göstermektedir. Bu süreçte kazanılan deneyimler, Türkiye'nin gelecekte karşılaşılabileceği ekonomik tehditler ve güvenlik risklerine karşı daha hazırlıklı ve dirençli bir ekonomi yönetimi anlayışını benimsemesine katkı sağlamıştır. Terörle mücadelede sağlanan başarılar ve ekonomik kalkınmanın sürdürülmesi, Türkiye'nin ekonomik güvenliğinin uzun vadede korunması açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, ekonomik güvenliği artırmaya yönelik politika önerilerinin hayata geçirilmesi, savunma sanayii yatırımlarının sürdürülmesi ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesi, Türkiye'nin ekonomik güvenlik stratejilerinde temel öncelikler arasında yer almalıdır. Böylece, Türkiye, bölgesel ve küresel ekonomik zorluklara karşı daha güçlü bir konumda olacak ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma yolunda emin adımlarla ilerleyecektir.

Türkiye, jeostratejik konumu gereği terör saldırılarının hedefinde bulunan bir ülkedir. Ancak Türkiye, bölgede kurulacak terör devletine

müsaade etmeyeceğini hem sahadaki sınır ötesi operasyonlarla hem de diplomatik alanda göstermektedir. Elde edilen askeri başarıların temelinde yeni geliştirilen savunma sistemleri bulunmaktadır. Kendi güvenliğini sağlama noktasında başarılar elde eden Türkiye, ayrıca Dağlık Karabağ'da Azerbaycan ile birlikte Ermenistan'a karşı kazandığı zaferle dünya çapında İHA sistemlerine dikkat çekmiştir. Savunma sanayi sektörünün dış pazarlara açılması, ulusal rekabet gücünün artmasını sağlamaktadır (Korkmaz ve Topçu, 2019, s. 315). Savunma harcamalarının ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri, ihracat rakamları, teknolojik altyapıya katkıları ve istihdam noktasında olumlu sonuçlar doğurmaktadır. İHA sistemlerinin ihraç edildiği ülke sayısı her geçen gün artmaktadır. Terörle mücadele amacıyla geliştirilen yerli ve milli savunma sistemleri, Türkiye açısından terörün maliyetini azaltan bir etkiye sahiptir. Ancak bu durum, terörün Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerinin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Özellikle, terörün beşeri sermaye üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin telafisi oldukça zordur.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The author declared that this study has received no financial support

Kaynakça

Abadie, A. and Gardeazabal, J. (2003). The economic costs of conflict: A case study of the Basque Country. *The American Economic Review*, 93(1), 113-132.

Abadie, A. and Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and the world economy. *European Economic Review*, 52(1), 1-27.

Ağır, H. and Kar, M. (2010). Terörizmin makroekonomik sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 47(539), 13-32.

Ak, M. Z., Aydın, M. K. and Dindar, M. (2015). Terör ile büyüme arasındaki ilişki: Literatür incelemesi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1-16.

Akıncı, M., Yüce Akıncı, G. ve Yılmaz, Ö. (2015). Terörizmin doğrudan ve dolaylı yatırımlar üzerindeki etkisi: Dış yardımlar ne kadar telafi edici? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(1).

Alp, İ. A. (2013). Terörün ekonomik etkileri. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(1), 1-19.

Alade, O. B., Ifeoma, M. B. A., Aduku, E. B. and Ameh, C. A. (2021). Terrorism, human capital development and economic growth in Nigeria. *International Journal of Economics Development Research*, 2(2), 142-155.

Ak, M. Z. ve İnal, V. (2017). Türkiye’de terör ve doğrudan yabancı yatırım: Saklı eşbütünleşme ve asimetrik nedensellik ilişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 27-43.

Aksoy, M. and Demiralay, S. (2019). The effects of terrorism on Turkish financial markets. *Defence and Peace Economics*, 30(6), 733-755.

Altay, H., Ekinci, A. ve Peçe, M. A. (2013). Ortadoğu’da terörün ekonomik etkileri: Türkiye, Mısır ve Suudi Arabistan üzerine bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 269-273.

Araz, B., Arin, P. and Omay, T. (2009). The endogenous and non-linear relationship between terrorism and economic performance: Turkish evidence. *Defence and Peace Economics*, 20(1), 1-10.

Ateş, L. (2017). Küreselleşme perspektifinde terörün ekonomik etkileri:

Türkiye örneği. *Econder Uluslararası Akademik Dergi*, 1(2), 142-163.

Bardwell, H. and Iqbal, M. (2021). The economic impact of terrorism from 2000 to 2018. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 27(2), 227-261.

Bandyopadhyay, S., Sandler, T. and Younas, J. (2014). Foreign direct investment, aid, and terrorism. *Oxford Economic Papers*, 66(1), 25-50.

Bilgen, A. (2019). Güneydoğu Anadolu Projesi'ni beklerken: Projenin tamamlanmasını geciktiren faktörler üzerine bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(2), 241-270.

Bogomolov, V. A. (2006). Ekonomik güvenlik. *Birlik*, Moskova, 98-102.

Bolkcom, C. C., Katzman, K. and Foreign Affairs, Defense and Trade Division. (2006, January). Military aviation: Issues and options for combating terrorism and counterinsurgency. *Congressional Information Service, Library of Congress*.

Blomberg, B., Hess, D. G. ve Orphanides, A. (2004). The macroeconomic consequences of terrorism. *Cesifo Working Paper No. 1151 Category 5: Fiscal Policy, Macroeconomics and Growth*.

Blomberg, S. B., Hess, G. D. and Orphanides, A. (2004). The macroeconomic consequences of terrorism. *Journal of Monetary Economics*, 51(5), 1007-1032.

Chesney, M., Reshetar, G. and Karaman, M. (2011). The impact of terrorism on financial markets: An empirical study. *Journal of Banking & Finance*, 35, 253-267.

Çakır, M. F. and Aslan. (2007). Radikalleşme, şiddet içeren aşırılık ve terörizm. *Polis Akademisi Raporu*, Polis Akademisi Yayınları: 26 (8).

Drakos, K. and Konstantinou, P. Th. (2011). Terrorism shocks and public spending: Panel VAR evidence from Europe. *Economics of Security Working Paper Series 48*, DIW Berlin, German Institute for Economic Research.

Gediz Oral, B. (2016). Terörizmin finansmanı ile mücadelede vergilendirme ve terör ilişkisi. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 341-358.

Giray, F. (2004). Savunma harcamaları ve ekonomik büyüme. *C.Ü.*

İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(1), 181-199.

Korkmaz, G. ve Topçu, M. K. (2019). Savunma alımlarının ülke kalkınmasına etkisi ve rolü. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2), 309-327.

Kaplan, E. A. ve Dayıoğlu, M. R. (2017). Ekonominin sırtındaki yük: Terör. *Journal of International Social Research*, 10(49), 623-636.

Karaçuka, M. ve Çelik, N. (2014). Turizm talebinin terör olayları karşısındaki duyarlılığı: Türkiye örneği. VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 282-296. Erişim tarihi: 14.12.2018, <https://www.academia.edu/16373588/>

Kaya, O. (2018). Turistlerin terörist saldırılara ilk tepkileri: Atatürk Havalimanı saldırısı örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2232-2257.

Kayan, A. (2017). Savunma sanayinin gelişimi ve savunma harcamalarının ekonomik büyüme ile ilişkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Kaynar, M. ve Ak, G. (2017). Küreselleşme, uluslararası terörizm ve turizm sektöründe kriz yönetimi. *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), 140-152.

Kollias, C., Papadamou, S. and Apostolos, S. (2011). Terrorism and capital markets: The effects of the Madrid and London bomb attacks. *International Review of Economics & Finance*, 20(4), 532-541.

Liu, A. and Pratt, S. (2017). Tourism's vulnerability and resilience to terrorism. *Tourism Management*, 404-417. Erişim tarihi: 12.12.2024, <https://www.researchgate.net/publication/312214638>

Martin, G. (2017). Terörizm: Kavramlar ve kuramlar (İ. Çapcıoğlu ve B. Metin, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.

Melnick, R. and Eldor, R. (2010). Small investment and large returns: Terrorism, media and the economy. *European Economic Review*, 54(8), 963-973. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292110000334>

Meierjrieks, D. and Gries, T. (2013). Causality between terrorism and economic growth. *Journal of Peace Research*, 50(1), 91-104.

Öztürk, S. ve Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri. *Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2), 85-106.

Rapoport, D. C. (2001). The four waves of rebel terror and September 11. *100(650)*, 419-424. https://www.researchgate.net/publication/287623980_The_Fourth_Wave_September_11_in_the_History_of_Terrorism

Ruiz, E., Arturo, M., SukKim, J. and Khan, A. (2015). The economic impact of terrorism: A new model and its application to Pakistan. *Journal of Policy Modeling*, 37(6), 1065-1080.

Sarı, B. ve Tinas, M. (2018). İnsanlığa ve demokrasiye terör tehdidi: PKK örneği. *Polis Akademisi Rapor*, Ankara.

Şen, Y. F. (2015). Terörün toplumlar üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerine bakış: PKK terörü ve Ağrı gerçeği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 17-70.

Şimşek, T. ve Özkaya, Y. (2018). *Türkiye’de terörizm ve temel makroekonomik göstergeler arasındaki ilişki*. Erişim tarihi: 13 Aralık 2018, <https://www.researchgate.net/publication/32279752>

Younas, J. (2015). Terrorism, openness and the Feldstein-Horioka paradox. *European Journal of Political Economy*, 38, 1-11.